

Vize synodální církve a realita církve české: směřujeme ke změně?

V závěru minulého roku nás zasáhla přímo smršť událostí: Těsně před vánoce jsme byli otřeseni střelbou na Filozofické fakultě, dva dny nato byla vyhlášena nominace nového litoměřického biskupa. Na přelomu roku došlo k další eskalaci ruské agrese na Ukrajině, která už nás unavuje, ale bohužel se nás stále bytostně dotýká, možná víc, než si myslíme. Pár týdnů před vánoce vyšlo nové číslo časopisu Salve, věnované problematice osob s menšinovou vztahovou orientací nebo genderovou identitou – téma, které se nás, právě jako křesťanů, taky bytostně dotýká. A 11.12. byly vydány instrukce k pokračování synodního procesu. Tomu všemu bych se rád postupně věnoval. A začnu u synody, která nám může dát určitý úhel pohledu i na ta další témata.

Napřed zopakuju citát z úvodu toho dokumentu, kde se říká: "Účastníci prvního zasedání synody udělali konkrétní zkušenost církve, která se projevuje jako pluralitní, a rozdíly ve svém společenství může prožívat jako bohatství. Tato zkušenost představuje prorocké slovo určené světu, který se pokouší uvěřit, že mír a harmonie jsou možné."

Ano, tohle je naprosto zásadní. Když si uvědomíme, že církev i společnost prožívá extrémní rozdělení, v němž jednotlivé názorové proudy jen upevňují své protichůdné pozice, pak můžeme vnímat tato slova jako prorocká. Nejde o to, aby všichni přijali jednu absolutní pravdu. Jde o to, abychom si navzájem naslouchali a snažili se porozumět zkušenostem i názorům těch druhých. A pak abychom tam, kde je to nutné, směřovali v dialogu ke společnému řešení, a tam, kde je to možné, přijali různost – ne jako nouzové řešení, ale jako bohatství. To je ovšem pro katolickou církev, která má za sebou více než 150 let úporné snahy o názorovou i organizační uniformitu, zcela nová cesta.

Vydat se po ní vůbec nebude snadné. O tom svědčí hned další odstavce dokumentu. Napřed se zmiňuje o tématech, která se v dosavadních konzultacích ukázala jako urgentní a vyžadují řešení na úrovni celé církve: konkrétně se uvádí revize Kodexu kanonického práva, dokumentu o formaci kněží, o vztahu mezi biskupy a řeholníky, a dále otázka jáhenského svěcení žen. Další témata už nejsou konkrétně zmíněna, ale jejich seznam má být předložen papeži, který rozhodne, na co je třeba se dále zaměřit a čím se tady mají zabývat skupiny odborníků z celého světa.

Přiznám se, že to na mě působí dost nejasně: ano, chápu, že některá témata musí řešit odborníci a že výsledek musí schválit nejvyšší vedení církve. Jenže proč tam ta témata nebyla vyjmenována všechna, ale jenom několik příkladů? Přitom může jít právě o ty klíčové otázky, které stojí v pozadí všech ostatních, jako je kněžský celibát, sexuální morálka nebo zvýšená role laiků. V tomhle kontextu ta informace, že seznam témat bude předložen papeži k rozhodnutí, zavání zase jakýmsi klerikalismem. Počítá se asi s možností, že papež může některá témata zablokovat. Věřím, že zrovna papež František nic takového neudělá. Přesto mně to až nepříjemně připomíná situaci na druhém vatikánském koncilu, kdy tehdejší papež Pavel VI. zablokoval projednávání otázky antikoncepce. Rozhodl pak až v encyklice Humanae vitae tři roky po koncilu, která je dodnes vnímána jako kontroverzní.

Další úkoly stanovené v dokumentu už se týkají nás všech: "Místní církve (farnosti a diecéze) a seskupení církví (biskupské konference, kontinentální církve) jsou vyzvány, aby přispěly k hloubkové analýze některých aspektů Souhrnné zprávy, které jsou zásadní pro téma synody, počínaje hlavní otázkou: JAK být synodní církví v poslání?" Konkrétně to znamená hledat takové způsoby komunikace a takové organizační struktury, které by umožnily

každému členu církve aktivně se podílet na jejím misijním poslání, včetně účasti na rozhodování.

Tady si neodpustím jednu osobní zkušenost. Někdy začátkem loňského roku se mě ptal jeden kamarád, který je stejně jako já knězem v litoměřické diecézi, jestli jsem dostal ten dotazník. Ptám se jaký dotazník, a on říká: no přece na nového biskupa! Říkám, že ne. Ale nedalo mně to, napsal jsem na nunciaturu, a pan nuncius mně potom ten dotazník poslal. S tím, že nesmím nikomu říct, co tam napíšu. Tak jsem ho vyplnil a odeslal. Někteří kněží potom dostávali z nunciatury návrhy konkrétních jmen, aby se k nim vyjádřili. Já už jsem nedostal nic. No, a pak bylo slavnostně vyhlášeno jméno nového biskupa.

Přiznám se, že ten proces mě ani teď nenechává v klidu: proč někteří kněží ten dotazník dostali a jiní ne? Podle jakého kritéria se to rozhodovalo? Když je nás v diecézi jen stovka, proč se nemohli vyjádřit všichni? A jak se do toho zapojili laici? Ptal se jich vůbec někdo? Pokud ano, tak podle čeho byli vybírání? Proč nebylo veřejně stanoveno nějaké kritérium? Třeba že budou dotazováni zástupci pastoračních rad; nebo ti, kdo mají v církvi pracovní úvazek? Synoda vyzývá k dialogu, transparentnosti, zapojení všech do rozhodování – ale to, co jsme právě prožili, je zase jen projev klerikalismu. Čeká nás nominace olomouckého arcibiskupa, zanedlouho pražského – to se bude stále opakovat tento nedůstojný proces?

Zpátky k synodnímu dokumentu. Říká se tam, že teď už "není třeba začínat od nuly nebo opakovat proces naslouchání a konzultace, který charakterizoval první fázi". Teď se mají zapojit zejména lidé, kteří už mají zkušenost služby v církvi, proto vnímají její přednosti i limity a mohou svými návrhy přispět ke zlepšení: kněží a jáhni; další pastorační pracovníci; řeholníci a řeholnice; vedoucí laických sdružení a hnutí; odpovědní pracovníci v institucích spojených s církví (školy, nemocnice, hospice, střediska mládeže, charity apod.); teologové, církevní právníci a další.

K tomu si dovolím přidat další osobní zkušenost: dlouhodobě jsem v kontaktu s mnoha lidmi v uvedených pozicích. Vnímám jejich velký potenciál i osobní nasazení pro danou službu, a zároveň opakovaná zklamání, často i hluboká zranění způsobená vedoucími složkami církve – kněžími, biskupy a příslušnými úřady. Mnozí kvůli tomu ze své služby odešli. Kdyby se podařilo navázat s nimi otevřený dialog, shromáždit jejich zkušenosti, včetně těch bolestných, a slyšet jejich návrhy na lepší komunikaci v církvi, byl by to velký krok k jejich osobnímu uzdravení i k uzdravení celého církevního společenství.

A nakonec to hlavní: odpovědnost za realizaci všech úkolů podle toho dokumentu z Vatikánu mají biskupové. Dokument jim to klade za úkol velmi důrazně: mají udržovat při životě synodální dynamiku, podporovat iniciativy k růstu synodální církve, organizovat navržené procesy, informovat o nich své věřící, a nakonec zpracovat souhrn příspěvků a zaslat jej Generálnímu sekretariátu synody. Snad se tedy můžeme těšit, že nás naši biskupové brzy osloví s konkrétními návrhy. Jeden už tady máme: plzeňský biskup Tomáš Holub vyhlásil zahájení diecézní synody, která "navazuje na výstupy z diecézní fáze světové Synody o synodalitě a nechává se inspirovat i jejími výstupy na úrovni celosvětové". To je určitě dobré znamení. Zároveň ale zůstaňme bdělí: budou biskupové ochotní přistoupit k věci tak aktivně a odpovědně, jak se to od nich požaduje? Najde se dost kněží, laiků, odborníků, kteří s nimi budou spolupracovat? A bude někdo schopen a ochoten převzít iniciativu, pokud by některý biskup svému úkolu nedostal?

(P. Michael Martinek, SDB; 3.1.2024)